

**Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΧΑΛΔΙΑΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ
ΔΙΑΤΡΑΓΩΔΕΙ ΤΟΥΣ ΔΙΩΓΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ**

- **Γραπτές μαρτυρίες του Χαλδίας Λαυρεντίου για την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου**

Όταν γίνεται λόγος για την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, σχεδόν αναπόφευκτα, καθίσταται επιβεβλημένη η παραπομπή στα γραφόμενα του Καθηγητού Π. Ενεπεκίδη, ο οποίος με έναν αριστοτεχνικά διατυπωμένο λόγο, αναφέρει ότι: *«η φύση και η μέθοδος της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου από τους νεότουρκους και τους κεμαλικούς, ενώ έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη Γενοκτονία των Εβραίων, έχει δύο βασικές διαφορές: Είναι μία γενοκτονία πολύ αλά τούρκα. Η γενοκτονία αλά τούρκα είναι βουβή, πονηρή, ανατολίτικη, δεν έχει θεωρητικά background, αλλά μάλλον πρακτικά, πλιατσικολογικά.*

Οι καλούμενες εκτοπίσεις, εξορίες των κατοίκων ολόκληρων χωριών, οι εξοντωτικές εκείνες οδοιπορίες μέσα στο χιόνι των γυναικόπαιδων και των γερόντων - οι άνδρες βρίσκονται ήδη στα τάγματα εργασίας ή στον στρατό - δεν οδηγούν φυσικά σε κανένα Ausschwitz, με τους διαβολικά οργανωμένους μηχανισμούς της φυσικής εξόντωσης του ανθρώπου - όχι! Ήταν όμως ένα Ausschwitz εν ροή, οι άνθρωποι πέθαιναν καθ' οδόν, δεν περπατούσαν για να φτάσουν κάπου, όχι, περπατούσαν για να πεθάνουν από τις κακουχίες, την παγωνιά, την πείνα, τον εξευτελισμό του ανθρώπου. Αυτό ήταν το διαβολικό σύστημα, πονηρά οργανωμένο. Δεν υπήρχε στο τέρμα κανένα Ausschwitz γιατί για τους περισσότερους δεν υπήρχε τέρμα. Το ταξίδι προς τον θάνατο ήταν ο θάνατος, όχι το τέρμα του ταξιδιού».

Στο ίδιο επιχειρηματολογικό πλαίσιο κινούμενος και ο Φερίξ Σαρτιό γράφει περί της εξοντωτικής εθνοκαθάρσεως των Χριστιανών της καθ' ημάς Ανατολής, ότι: *«Οι νεότουρκοι αποκάλυψαν το μεγαλεπήβολο σχέδιό τους, την εξόντωση δηλαδή όλων των ιθαγενών Χριστιανών της Μικράς Ασίας. Ποτέ, σε καμία περίοδο της ιστορίας, κανένα πιο διαβολικό σχέδιο δεν είχε στοιχειώσει τη φαντασία του ανθρώπου. Η «ερυθρά» σφαγή ολοκληρώθηκε από ένα σύστημα που λέγεται «λευκή» σφαγή. Πρόκειται για την αργή εξόντωση από την κακομεταχείριση, τις εκτοπίσεις, το κρύο, την παρατεταμένη στέρηση νερού και τροφής, τον αποκλεισμό σε μπουντρούμια, τόσο μικρά, που να μη χωράς όρθιος».*

Όλα τα παραπάνω, τα οποία συνέλαβαν και εφάρμοσαν οι «εωσφορικοί νέες» των νεοτούρκων και κεμαλικών σε βάρος των ανυπεράσπιστων Ελλήνων του Πόντου που ως «άδοξα σφάγια» οδηγήθηκαν στον γενοκτονικό θάνατο, καταγράφονται μετά πάσης λεπτομέρειας και τεκμηριώσεως στις έγγραφες «Εκθέσεις – Αναφορές» των μαρτυρικών Μητροπολιτών στις πατριαρχικές εκκλησιαστικές επαρχίες του Πόντου προς το εσταυρωμένο Οικουμενικό Πατριαρχείο, στο οποίο απεστάλησαν κατά την διάρκεια των μαύρων ετών 1914-1918, και μεταξύ αυτών είναι και εκείνες του Μητροπολίτου Χαλδίας Λαυρεντίου (Παπαδοπούλου), ο οποίος διετέλεσε Μητροπολίτης Χαλδίας κατά την κρίσιμη και τραγική για τον ποντιακό ελληνισμό περίοδο των ετών 1906-1922.

Η επαρχία Χαλδίας υπήρξε Επισκοπή υπαγομένη στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Τραπεζούντος και κατά το έτος 1778 ανεβιβάσθη σε Μητρόπολη στην οποία κατά το έτος 1913 υπήρχε και η άλλοτε υπαγόμενη στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Τραπεζούντος, Επισκοπή Κερασούντος. Έτσι, στην αρχική έδρα της Μητροπόλεως Χαλδίας και Χερροϊάνων, που ήταν η Αργυρούπολη, προσετέθη και μία δεύτερη εκκλησιαστική έδρα στην πόλη της Κερασούντος, αρχικώς κατά τους θερινούς μήνες και αργότερα σε μόνιμη βάση. Η Αργυρούπολη κατά το έτος 1914 είχε μόλις 3.000 κατοίκους από τους οποίους οι μισοί ήταν έλληνες ενώ ολίγα έτη πριν ο αριθμός των κατοίκων ήταν διπλάσιος. Ο δε πληθυσμός της Κερασούντος κατά την ίδια χρονική περίοδο από Έλληνες, Τούρκους, Αρμενίους και άλλες εθνικότητες ανήρχετο στις 35.000.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, τα οποία παραθέτει ο Διαμαντής Θεμ. Λαζαρίδης, η εκκλησιαστική επαρχία Χαλδίας - Κερασούντος κατά το έτος 1913 είχε Έλληνες Ορθοδόξους 197.450, κατανεμημένους σε 2 πόλεις και 266 χωριά όπου συνολικά υπήρχαν 324 ναοί, 14 μοναστήρια και 394 παρεκκλήσια, με 450 διακονούντες κληρικούς. Στην εν λόγω επαρχία λειτουργούσαν 3 ημιγυμνάσια, 262 δημοτικά σχολεία και 1 ιεροδιδασκαλείο, στα οποία φοιτούσαν 28.000 μαθητές και μαθήτριες και εδίδασκαν 322 διδάσκαλοι και καθηγητές.

Σε αυτή λοιπόν την νευραλγικής σημασίας εκκλησιαστική επαρχία ο Μητροπολίτης Χαλδίας Λαυρέντιος (1906-1922) αγωνίσθηκε παντί σθένει να αποτρέψει τον αποδεκατισμό του χριστεπωνύμου ποιμνίου του αν και αυτό δεν απεφεύχθη στο τέλος. Με επίκεντρο την Κερασούντα ο φόρος αίματος κατά την περίοδο 1916-1923 υπήρξε μεγάλος, αφού στην συγκεκριμένη περιοχή έδρασε ο περιβόητος ληστής και κτηνώδης εγκληματίας Τοπάλ Οσμάν, ο οποίος είχε προκαλέσει πλήθος κακουργημάτων. Ο Μητροπολίτης Χαλδίας Λαυρέντιος αμέσως μόλις επληροφορήθη ότι είχε αποφασισθεί από τους Τούρκους η εξορία όλων των Ελλήνων οι οποίοι κατοικούσαν στα παράλια του Πόντου και σε βάθος 50 χιλιομέτρων προς το εσωτερικό, έσπευσε να συναντηθεί με τον επίτροπο του Καϊμακάμη Κερασούντος Νιχάτ Βέη και παρακάλεσε να αποφευχθεί η εξορία, η οποία μέσα στον χειμώνα ισοδυναμούσε με τελεία εξόντωση. Ταυτόχρονα ο Μητροπολίτης Λαυρέντιος με τηλεγράφημά του προς τον Μ. Βεζύρη, τους Υπουργούς Στρατιωτικών και Εσωτερικών, την Βουλή και τον Αρχηγό του Γ' Στρατιωτικού Σώματος παρακάλεσε να ανακληθεί η διαταγή της εξορίας των Ελλήνων. Δυστυχώς όμως όλες οι προσπάθειες απέτυχαν και έτσι οι Έλληνες κάτοικοι των παραλίων εξορίστηκαν προς τα ενδότερα. Τον βαρύτερο φόρο αίματος επλήρωσε η περιφέρεια Τριπόλεως, αφού από τις 13.000 κατοίκους της, μόλις και μετά βίας διεσώθησαν 1.500-2.000. Μάταια ο Μητροπολίτης Λαυρέντιος απευθύνθηκε στον εκπρόσωπο της Γερμανικής Πρεσβείας για την διάσωση των Ελλήνων του Πόντου από τους οποίους κατά το 1916 εξορίστηκαν ή εκτοπίστηκαν περί τις 35.000. Σύμφωνα μάλιστα με τα στατιστικά δεδομένα τα οποία δημοσιεύονται στην εκδοθείσα υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου, κατά το έτος 1919, «Μαύρη Βίβλο Διωγμών και Μαρτυριών του εν Τουρκία Ελληνισμού (1914-1918)», οι εν συνόλω εκτοπισθέντες και καταδιωχθέντες Έλληνες της επαρχίας Χαλδίας στην οποία υπήγοντο οι Καζάδες Τορούλ, Χερροϊάνων, Κελκίτ, Τριπόλεως, Κερασούντος, Βαϊβούρτ και Ακ-δαγ-Μαδέν, ανήρχοντο στις 64.582.

Ο Μητροπολίτης Χαλδίας Λαυρέντιος στις 15 Δεκεμβρίου του 1916 απέστειλε στο πολυμαρτυρικό Οικουμενικό Πατριαρχείο μακροσκελέστατη και εμπειριστατωμένη μετά πάσης λεπτομερείας έγγραφη «Έκθεση - Αναφορά» διά της οποίας διατραγωδεί τους

διωγμούς, τα μαρτύρια και πάθη των Ελλήνων Ποντίων της εκκλησιαστικής επαρχίας του, γράφοντας τα κάτωθι:

«Οι Έλληνες Οθωμανοϋπήκοοι της Περιφέρειας Κερασούντος και ιδίως οι κάτοικοι της πόλεως ταύτης υπερείχον κατά πολύ των αλλοεθνών συνοίκων των και κατά τον πλούτον και κατά την μόρφωσιν και κατά την αγωγήν και κατά την φιλεργίαν και επιχειρηματικότητα, άπασα δε η οικονομική κίνησις ευρίσκετο εις χείρας αυτών. Άμα εξερράγη ο ευρωπαϊκός πόλεμος οι Τούρκοι Κερασούντος, ιδόντες ότι οι άλλοτε προστάται των εν Τουρκία Χριστιανών ήσαν εντελώς απερροφημένοι υπό του γιγαντιαίου πολέμου και δεν ήσαν εις θέσιν ούτε να εξετάσωσι τα συμβαίνοντα, ούτε να προστατεύσωσι τους εν Τουρκία Χριστιανούς, εσκέφθησαν ότι επέστη η ώρα προς καταστροφήν και εξόντωσιν των εν Τουρκία Χριστιανών και ιδίως των Ελλήνων, τους οποίους εθεώρουν ως τους μόνους ισχυρούς και σπουδαίους αντιπάλους των.

Επί τούτω το ενταύθα Κομιτάτον, περιλαμβάνον πάντα τα κακοποιά και μοχθηρά τουρκικά στοιχεία, τη εισηγήσει και συνεργεία των αρχών, εκήρυξαν πόλεμον εξοντώσεως κατά των Ελλήνων, και το πρώτον αυτού διάβημα υπήρξε να αποστείλη εις όλα τα μουσουλμανικά χωρία ειδικούς απεσταλμένους, οίτινες εκήρυττον ότι ο Σουλτάνος εθέσπισε σεισάχθειαν των προς τους Χριστιανούς χρεών των Τούρκων, και διέτασεν επί ποινή αγχόνης εις τους Τούρκους ου μόνον να μη πληρώσωσι τι προς τους Χριστιανούς δανειστάς των, αλλά και αυστηρώς απαγορεύεται εις τους κατοίκους να δώσωσι την νενομισμένην μορτήν εις τους Χριστιανούς ιδιοκτήτας αγροτικών ιδιοκτησιών· και πράγματι το κατώρθωσαν, και από της κηρύξεως του ευρωπαϊκού πολέμου μέχρι σήμερα ουδείς σχεδόν Τούρκος επλήρωσε τι εις Έλληνα απέναντι οφειλής του ή μορτής...

Οι Έλληνες ως εκ της απαγορευτικής ταύτης προπαγάνδας των Τούρκων, ευρέθησαν εις κρίσιμον οικονομικήν θέσιν, τοσούτον μάλλον καθόσον αι μεν τράπεζαι ου μόνον ανέστειλαν τας πιστώσεις των, αλλά και τουναντίον εξήτουν επιμόνως τα δοθέντα αυτοίς δάνεια και εξ ετέρου ένεκα της επιστρατεύσεως ήτο επείγον να εξεύρωσι χρήμα προς πληρωμήν των στρατιωτικών ανασηκωμάτων... Οι Τούρκοι ιδόντες, ότι οι Έλληνες κατώρθωσαν να εργάζωνται και να κερδίζωσιν, ήρχισαν εν πρώτοις διά παντοίων πιέσεων να προσληφθώσιν ως συνέταιροι, είτα δι' απειλών και βίας εξεδίωξαν τους Έλληνας, απέκλεισαν αυτούς διά της συμπράξεως των αρχών πάσης εργασίας και κατέστησαν το εμπόριον αποκλειστικόν τουρκικόν μονοπώλιον, η δε τοιαύτη κατάστασις διαρκεί μέχρι σήμερα, καταστρέψασα την τοσούτον ανθηράν οικονομικήν θέσιν των ενταύθα Ελλήνων.

Άμα τη έναρξει της κινητοποιήσεως του οθωμανικού στρατού, ήρξατο και η επίταξις των διαφόρων ειδών. Η επί της επιτάξεως επιτροπή, απαρτιζομένη αποκλειστικώς εκ των μάλλον κακοποιών στοιχείων του Κομιτάτου, εισήρχετο μόνον εις τα ελληνικά καταστήματα και επέτασσε και μετεκόμιζεν άνευ σημειώσεως και αποδείξεως τινός υφάσματα, μεταξωτά, δαντέλες, κορδέλες, μυρωδικά, καλόσια μικρών παιδιών, στόρια παραθύρων και ό,τι άλλο ήθελεν, εάν δε ο ιδιοκτήτης ετόλμα να είπη, ότι τα είδη ταύτα δεν χρειάζονται εις τον στρατόν, ηγείρετο προ αυτού εις απάντησιν η μάστιξ και εδεικνύετο το στρατοδικείον. Και ούτως ετελούντο ατιμωρητεί και ανεξελέγκτως ακατανόμαστοι κλοπαί και συλλήψεις ελληνικών περιουσιών, καθότι, των τηλεγραφείων και ταχυδρομείων ευρισκομένων εις χείρας των, καθίστατο αδύνατος πάσα καταγγελία των τελουμένων οργίων.

Οι στρατολογηθέντες πτωχοί Έλληνες οι μη δυνηθέντες να πληρώσωσιν αντισήκωμα, εξηναγκάσθησαν ή να μεταφέρωσι πολεμοφόδια, ή να κτίζωσι στρατώνας, λουτρούς ή

δρόμους, μένοντες σχεδόν άνευ σιτηρεσίου αυτοί και αι οικογένειαί των. Από καιρού εις καιρόν ηπειλούντο εν καιρώ χειμώνος να σταλούν εις Σιβίας ή αλλαχού του εσωτερικού, προς απαλλαγήν δε ήσαν ηναγκασμένοι από καιρού εις καιρόν να καταχρεώνονται διά να πληρώνωσι λύτρα... εάν τινές τούτων εξερχόμενοι της υπομονής εφυγοστράτου, επιέζοντο, ηπειλούντο και εφορολογούντο απηνώς οι συγγενείς των...

Εάν τις κατώρθωνε, διά τουρκικών και τούτο λέμβων, να φύγη εις το ρωσικόν έδαφος και δεν είχεν ενταύθα συγγενείς προς εκμετάλλευσιν, ήρχιζον αι κατακραυγαί και αι κατηγορίαι ότι το ελληνικόν στοιχείον προδίδει το κράτος εις τους Ρώσους και ότι οι φυγάδες είνε κατάσκοποι...

Μετά τα αποτρόπαια και φρικώδη αρμενικά γεγονότα, οπότε πανικός κατέλαβε και τους Έλληνας, ους αναφανδόν ηπείλουν διά της αυτής τύχης, διωρίσθη αρχηγός της ενταύθα χωροφυλακής κάποιος Οσμάν Βέης, άνθρωπος εστερημένος πάσης ηθικής συνειδήσεως. Ο κύριος ούτος υπηρετήσας και άλλοτε ενταύθα ως υπαρχηγός της χωροφυλακής, εγνώριζε κάλλιστα τα πρόσωπα και τα πράγματα του τόπου... όταν δε, περιπατών ανά την πόλιν, συνήντα τινά φέροντα χρυσήν άλυσον, εζήτει και ελάμβανεν αυτήν άνευ διατυπώσεως· λέγεται δε ότι τοιουτοτρόπως συνέλεξεν υπέρ τας 200 χρυσάς αλύσους ωρολογίων. Ευτυχώς παυθέντος του Αβνή Πασά, συναπήλθε και ούτος μετ' εκείνου και ούτως απηλλάγησαν οι Έλληνες της φοβεράς ταύτης μάστιγος.

Κατά την προέλασιν των Ρώσων εις την Τραπεζούντα ο Βαλής Τραπεζούντος διέταξε την μετανάστευσιν των τουρκικών χωρίων Λαζιστάν και Τραπεζούντος προς τας δυτικάς επαρχίας και ενέσκυψαν δεκάδες χιλιάδων μεταναστών εις την επαρχίαν Κερασούντος και ως ακρίδες φθοροποιοί εσάρωσαν τα πάντα. Διήρχοντο δηούντες και ληιζόμενοι, φονεύοντες και πυρπολούντες τα ελληνικά χωρία και εκδιώκοντες τους κατοίκους αυτών οργιάζοντες... προ του πολέμου είχεν αποστολή ως μουτεσαρίφης εις Ρίξε, ένθα τη συνεργασία του εκεί τότε και νυν ενταύθα ευρισκομένου μουδίου του Μονοπωλίου των καπνών διωργάνωσε το φοβερόν εκείνο κατά των Ελλήνων Ριζούντος μπουϊκοτάζ όπερ μικρού δειν έφερεν εις την ανάγκην τους Έλληνας Ριζούντος να μεταναστεύσωσι. Τότε δε έστειλεν ενταύθα τον συνεργάτην του τούτον μουδίου του Μονοπωλίου, όστις διωργάνωσε και ενταύθα το κατά των Ελλήνων μπουϊκοτάζ, κατά τας παραμονάς του πολέμου...

Ο Βαλής ούτος εκπροσωπεί τας γνωστάς ιδέας του Κομιτάτου, κατά τας οποίας δέον διά παντός θεμιτού και αθεμίτου μέσου, έστω και διά ληστείας, να επιδιωχθή η οικονομική καταστροφή των Ελλήνων και, κωλυομένων αυτών και αποκλειομένων πάσης εργασίας διά μπουϊκοτάζ, απειλών και παντοίων άλλων μέσων, περιέλθη άπασα η εργασία εις τας χείρας των Τούρκων, οπότε οι Έλληνες θα καθίσταντο είλωτες και παρίαί δορυάλωτοι των Τούρκων...

...Αργότερον η ακόρεστος αυτών λύσσα εστράφη κατά των απροστατεύτων ελληνικών χωρίων. Και ήρξαντο επιτεινόμεναι αι δηώσεις, αι ατιμώσεις παρθένων και γυναικών, αι φορολογίαι, οι δαρμοί, και οι φόνοι εν τοις ελληνικοίς χωρίοις υπό του εμπίστου οργάνου του Βαλή, του θηριώδους και απαισίου τέρατος Οσμάν Αγά Φιριτινογλου, συνοδευομένου υπό πεντηκοντάδος ενόπλων κακούργων και πολλάς κακουργίας και εν τη πόλει διαπράξαντος και νυν έτι διαπράττοντος τη συνενοχή των αρχών, επί τη προφάσει ότι αναζητεί εν ταις οικίαις των Ελλήνων όπλα και φυγοστράτους.

Δέον να σημειώσωμεν ενταύθα, ότι ο ρηθείς Οσμάν Αγάς, άνθρωπος εντελώς αγράμματος και θηριώδης... κατέστη από της αρχής του πολέμου ο τύραννος και ο δικτάτωρ

της Κερασούντος και των ελληνικών χωρίων, δέρων, λεηλατών, ατιμάζων, φορολογών, φονεύων, εισερχόμενος νύκτωρ εις τας ελληνικάς οικίας μετά της περί αυτών πολυαρίθμου σπείρας ενόπλων κακούργων, ενεργών άνευ επισήμου τινός εντολής κατ' οίκον ερεύνας, φυλακίζων αυθαιρέτως και εν γένει καταστάς φοβερά διά τους Έλληνας μάστιξ... προ μηνός περίπου, απελθών μετά της σπείρας του εις το ελληνικόν χωρίον Πρόσοριν, αφού ελεηλάτησε και ητίμασε γυναίκας και παρθένους, εδολοφόνησεν είτα μετά των συντρόφων του 4 νέους Έλληνας και είτα, δείρας μέχρι θανάτου τον ιερέα, έλαβε βία παρά τινων χωρικών έγγραφον, δι' ου επιστοποιείτο ότι δήθεν οι δολοφόνοι ήσαν Αρμένιοι, ενώ ουδείς απολύτως Αρμένιος ευρίσκεται εις τα μέρη ταύτα. Και εδόθη μεν είτα μήνυσις εις τον επίτροπον του Καϊμακάρη, αλλ' ουδέν απολύτως ενηργήθη...

Αναζητήσαντες τον σκοπόν, όστις επεδιώκετο υπό του Βαλή διά των σκευωριών και συκοφαντιών τούτων, εμάθομεν θετικώς παρ' αξιοπίστων δημοσίων Τούρκων υπαλλήλων ότι ο σκοπός του Βαλή ήτο όπως διά των αλληπαλλήλων τούτων συκοφαντιών, δολοπλοκιών και συλλήψεων εμπνεύση δυσπιστίαν εις την κυβέρνησιν εναντίον του Ελληνικού στοιχείου και προκαλέση ούτω την διαταγήν της εις το εσωτερικόν εξώσεως πάντων των Ελλήνων, λεηλατήση τας οικίας και περιουσίας των και εξοντώση αυτούς...

Εν τω μεταξύ παρ' αξιοπίστου πηγής μαθών ότι ενώπιον πολλών είπεν ούτος ότι επέστη η ώρα να εκδικηθή τους Έλληνας, υπήγα προς αυτόν και ηρώτησα εάν αληθεύωσι τα περί εξώσεως των Ελλήνων διαδιδόμενα. Μου απήντησεν αορίστως, ότι πρόκειται μόνο διά στρατιωτικούς λόγους να μεταφερθούν αλλαχού οι κάτοικοι χωρίων τινών ελληνικών πλησίον της παρατάξεως του στρατού κειμένων. Ευθύς δι' εκτενούς προς τον Μ. Βεζύρη, τους υπουργούς των Στρατιωτικών και των Εσωτερικών, την Βουλήν, τον Αρχηγόν του Γ' Στρατιωτικού Σώματος Βεχίπ Χαμδή Βέην, τα Πατριαρχεία και τον Βαλήν τηλεγραφήματός μου, εκθέτων την πίστιν και αφοσίωσιν των Ελλήνων υπηκόων προς το Κράτος και την έλλειψιν παντός λόγου εξώσεως αυτών, ήτις εν ώρα χειμώνος ισοδυναμεί προς εξόντωσιν αυτών, παρεκάλουν να ανακληθή η διαταγή.

Αλλ' εν τω μεταξύ εν πάση σπουδή, τη διαταγή του επιτρόπου του Καϊμακάμη, περιεκύκλωσαν εν πρώτοις το παράλιον ελληνικόν χωρίον Γιόλ Αγήζ, συνέλαβον όλους τους άνδρας και απαγαγόντες εις Κεσάπ εφυλάκισαν, την δε επομένην τους διέταξαν να ετοιμασθώσιν, όπως την επαύριον αναχωρήσωσιν. Αλλά δύο ώρας μετά ταύτα ο μουδέρης Κεσάπ, απελθών εις Γιόλ Αγήζ, μετά χωροφυλάκων και ενόπλων στιφών, εξέβαλε βία των οικιών των άνδρας, γυναίκας, παιδιά, γέροντας, αρρώστους και αναπήρους και μη επιτρέψας ουδέν να παραλάβωσιν, άνευ αποσκευών, άνευ φορτηγού ζώου, άνευ ενδυμάτων και τροφών υπό ραγδαίαν βροχήν απέστειλεν αυτούς υπό συνοδείαν χωροφυλάκων προς το Καρά - Χισάρ, αναγκαζομένους να διανυκτερεύσωσιν εν υπαίθρω υπό ραγδαίαν βροχήν και υπό διμύ ψύχος. Άμα τη εκ του χωρίου εξόδω των δυστυχών, δημόσιοι υπάλληλοι, χωροφύλακες, περίοικοι Τούρκοι χωρικοί διήρπασαν τα πάντα: έπιπλα, σκεύη, ενδύματα, ζωοτροφίας, ζωά, καύσαντες και απαγαγόντες και αυτάς τας θύρας και τα παράθυρα των οικιών. Είτα περιεκύκλωσαν και τα άλλα χωρία και διά του αυτού τρόπου εξεκενώθησαν και ταύτα, ως και την πόλιν Τριπόλεως...

Διά τοιούτου λοιπόν καταχθονίου τρόπου εξεκενώθη κατ' αρχάς η πόλις Τρίπολις μετά της ομωνύμου περιφερείας... βραδύτερον δε και η περιφέρεια Κερασούντος... και τοιουτοτρόπως περί τα τέλη του 1916 συνεπληρώθη η έξωσις ολοκλήρου του εκ 35 χιλιάδων ομογενούς πληθυσμού των τμημάτων τούτων κατά τρόπον ανήκουστον και φρικώδη. Κατά τον

διωγμόν τούτον τα χωρία επολιορκήθησαν, υπό χωροφυλάκων βαναύσων και σκληρών και ιδίως υπό επί τούτω καταρτισθέντων ανταρτικών σωμάτων.

Η συγκοινωνία μεταξύ των διαφόρων χωρίων και μεταξύ αυτών και της Κερασούντος διεκόπη καθ' ολοκληρίαν και το εξοντωτικόν πρόγραμμα εφηρμόζετο ανενοχλήτως.

Πολιτικοί υπάλληλοι και στρατιωτικοί και ανταρτικά σώματα, οι πάντες ήσαν εις διαρκή κίνησιν εναμιλλόμενοι εις εκδηλώσεις σκληρότητος προς τους εκτοπιζομένους Χριστιανούς. Ο προσωρινός μάλιστα υποδιοικητής Κερασούντος Νιχάτ Βέης - φανακώτατος και χριστιανομάχος - όχι μόνον ηρνήθη την εκ μέρους της κυβερνήσεως αλλά απηγόρευσε και την εκ μέρους της Μητροπόλεως αποστολήν άρτων εις τας παρά την όχθην του ποταμού Ακ-σου κατασκηνωσάσας δύο χιλιάδας προσφύγων Τριπόλεως.

Ο δυστυχής πληθυσμός εγκαταλιπόν ούτω τας εστίας αυτού - εν αις αμέσως εγκατεστάθησαν Τούρκοι - απεστάλη εις Καρά - Χισάρ και εκείθεν κατά ομάδας νέας και κατά κυβερνητικήν βούλησιν σχηματισθείσας ωδηγείτο στέ μεν εις έρημα αρμενικά χωρία, στέ δε εις Έρπασα και εις Νεοκαισάρειαν, δικαιούμενος όχι να έχη ωρισμένην τινά κατοικίαν αλλά να διάγη πλάνητα βίον, ένεκα του οποίου απέθανε το πλείστον μέρος αυτού. Όσοι διεσώθησαν, εξαπατηθέντες υπό των αρχών ότι είνε ελεύθεροι να επιστρέψωσιν εις τας εστίας αυτών, προσήρχοντο σπεύδοντες μετά χαράς αλλ' ευθύς κατεδιώκοντο απηνέστατα εκ μέρους των εντοπίων κυβερνητικών οργάνων... ο μουδέρης Κασσιόπης (Κεσάπ), προς απαλλαγήν ενοχλήσεως εκ μέρους των επιστρεφόντων Χριστιανών, διέταξε τους χωροφύλακας όπως φονεύωσι πάντα τοιούτον παρουσιαζόμενον εις το χωρίον αυτού. Παν διάβημα της Μητροπόλεως υπήρξεν ανωφελές και η στερεότυπος απάντησις εδίδετο: «Τι αναμιγνύεσαι; Είσαι πνευματικός αρχηγός και να κυττάζης την εκκλησίαν σου· οι πρόσφυγες είνε κτήμα του κράτους και ό,τι θέλει τους κάμνει».

Η πείνα εμάστιζεν αυτούς· γυναικόπαιδα καλών οικογενειών, παραμεμορφωμένα και εν αιγείοις δέρμασι, πολλάκις δε και ολόγυμνα, περιήρχοντο τας οικίας της Κερασούντος επαιτούντα. Πάσα βοήθεια προς αυτούς απηγορεύετο, ο δε παραβαίνων την διαταγήν ταύτην απεστέλλετο εις το στρατοδικεϊόν...

Μετά την υποχώρησιν των Ρώσων και την προέλασιν του τουρκικού στρατού ήρξαντο πολλοί εκ των διασωθέντων κατοίκων όλων των τμημάτων της επαρχίας διασκορπιζόμενοι εις Τραπεζούντα, Βατούμ και αλλαχού όπως διασωθώσιν της θηριωδίας των επερχομένων τουρκικών ανταρτικών σωμάτων και διαφύγωσι τον εκ πείνης θάνατον.

Αλλά και τα εν τοις νομοίς Ικονίου, Αγκύρας και Σεβαστείας υπολειπόμενα χωρία δεν διήλθον καλλιτέραν ζωήν. Ποικιλοτρόπως πιεζόμενα εμαραίνοντο οικονομικώς, κατεστρέφοντο ηθικώς, και κατεδιώκοντο θρησκευτικώς».